

WIERZĘ W BOGA OJCA

Wykład 2

ks. Mirosław Łanoszka

TAJEMNICA OJCOSTWA BOGA

„CZYŻ TO NIE ON JEST TWOIM OJCEM, KTÓRY CIĘ STWORZYŁ I UMOCNił?” (PWT 32,6)

W jakim kontekście teksty Starego Testamentu mówią o ojcostwie Boga?

Starotestamentowe pisma odsłaniają tajemnicę Bożego ojcostwa, kiedy mówią o wybraniu Izraela oraz przymierzu, jakie Bóg zawarł ze swoim ludem. Ojcostwo Boga cechuje bezwarunkowa miłość i czułość, wyrażająca się w troskliwej opiece nad narodem izraelskim (Iz 49,15; Jr 3,19; 31,20; Oz 11,1-3). Boże ojcostwo w odniesieniu do narodu wybranego sięga tajemnicy samego stworzenia, gdyż Stwórca jest początkiem wszystkiego, co istnieje i od Niego pochodzi życie przekazywane z pokolenia na pokolenie. Teologia uczy, że Bóg pozostaje w ojcowskiej relacji do świata jako jego początek i przyczyna, nieustannie utrzymując go w istnieniu oraz opiekując się nim (Opatrzność Boża). Teksty Starego Testamentu odnoszące się do Bożego ojcostwa podkreślają, że Bóg jest ojcem narodu wybranego, a także każdego stworzenia, które otacza dobrocią i miłą troską (Iz 63,16; Jr 31,20; Oz 11,1-3). Ojcostwo Boga w stosunku Izraela, które opiera się na przymierzu jest osadzone na fundamencie stworzenia, o czym świadczy wołanie społeczności narodu wybranego do Stwórcy jako do swojego Ojca: „A przecież, PANIE, Ty jesteś naszym ojcem! My jesteśmy gliną, a Ty naszym Stwórcą. Wszyscy jesteśmy dziełem rąk twoich!” (Iz 64,7).

Czy można zatem powiedzieć, że Izraelici nazywali Boga Ojcem, dlatego że stworzył świat?

W historii zbawienia ojcostwo Boga objawia się w kontekście Jego dzieł zbawczych, których podstawą i początkiem jest stworzenie. Dlatego właśnie naród wybrany nazywa Boga Ojcem, ponieważ jest Stwórcą świata, co potwierdza przytoczony w tytule wykładu werset z Księgi Powtórzonego Prawa, przypominający o dobroci Boga, nazwanego przez Izraela ojcem, który go stworzył: „Czyż to nie On jest twoim Ojcem, który cię stworzył i umocnił?” (Pwt 32,6). Ponieważ Bóg jest ojcem, dlatego stworzenie jest pełnym pokornej miłości Jego dziełem. Judaistyczna tradycja dostrzegając w stwórczym akcie wielkoduszne uczynienie przez Boga w sobie miejsca, by mogło zaistnieć nowe życie. Można powiedzieć, zgłębiając myśl żydowskich mędrców, że jeden jedyny wszechmogący Bóg, który jest pierwszym początkiem wszystkiego ograniczył w pewien sposób samego siebie, by mógł zaistnieć wszechświat. Prawda o Bogu Ojcu – Stwórcy – została także zawarta w pierwszym artykule wyznania

wiary chrześcijańskiej, ponieważ stworzenie jest fundamentem wszystkich dzieł Bożych oraz początkiem historii zbawienia.

W jaki sposób autorzy tekstów Starego Testamentu mówią o Bogu Stwórcy?

Jak już zostało powiedziane, Izraelici widzieli w Bogu Ojca, który ich wybrał spośród innych narodów i zawarł z nimi wieczne przymierze, a dopiero potem mówili o Nim jako Stworzycielu wszechświata i ludzkości. W Biblii Bóg jest jedynym Panem i Stwórcą, który swym wszechmocnym słowem powołuje do istnienia wszelkie byty. W biblijnym ujęciu Stworzyciel jest osobowym Bogiem, który w sposób absolutnie wolny stwarza doskonałe i w pełni harmonijne dzieło, angażując się w nie z miłością. O tym stwórczym dziele Boga opowiada biblijny poemat, który znajduje się w pierwszym i drugim rozdziale Księgi Rodzaju. Te uzupełniające się opowiadania o początkach wszechświata i człowieka stanowią pierwszy etap historii zbawienia. Tych dwóch różnych biblijnych tekstów nie można oczywiście traktować, jako opisu mechanizmu wyjaśniającego etapy powstawania kosmosu czy też pochodzenia różnorodności biologicznej, gdyż ich celem jest odsłonięcie sensu stworzenia wszechświata i ludzkości, gdzie Bóg jest pierwszym początkiem wszystkiego.

W jaki zatem sposób opowiada o Bogu Stwórcy pierwsze biblijne opowiadanie o stworzeniu?

Pierwsze opowiadanie o stworzeniu, które jednocześnie rozpoczyna całą Biblię stanowi wyznanie wiary w Boga jako Stwórcę nieba i ziemi: „Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię” (Rdz 1,1). Pochodzący ze środowiska kapłańskiego poemat o stwórczym dziele Boga (Rdz 1,1-2,4a) został zbudowany w oparciu o cyklicznie powtarzający się schemat strukturalny: wstęp, zasadnicza część opowiadania oraz jego konkluzja. Tę zwartą i harmonijną budowę cechuje paralelizm stwarzanych dzieł oraz opisujących je formuł, a także symbolika numeryczna, gdyż sam opis stworzenia został wpisany w siedmiodniowy porządek tygodnia. Sama struktura literacka każdego ze stwórczych dni również została zbudowana z siedmiu elementów, co służy podkreśleniu harmonii i piękna Bożego dzieła. Sześć dni stworzenia opowiadających o stwórczej aktywności Boga wyraźnie dzieli się na dwie równe części, z których pierwsza przedstawia rozdzielanie przestrzeni wszechświata (światłość i ciemność, wody powyżej i poniżej sklepienia, „sucha powierzchnia” i „zbiornisko wody – morze”), natomiast druga mówi o wypełnianiu tych wydzielonych obszarów odpowiednimi stworzeniami. Uroczyste wyznanie wiary, którym zaczyna się Pismo Święte stwierdza fundamentalną prawdę, że Bóg stworzył wszechświat, a więc wszystko, co istnieje jest zależne od Stwórcy (Rdz 1,1). Boże działanie w wersecie otwierającym Biblię zostało opisane czasownikiem „stwarzać” (hebr. *bārā*’), które Biblia hebrajska odnosi tylko do Boga, a więc podmiotem tego aktu może być tylko jeden jedyny Stwórca. Już żydowscy uczeni wyjaśniali, że słowo *bārā*’ oznacza stworzenie „czegoś” z „niczego”. Późniejsze teksty greckie Starego Testamentu odwołując się do początków wszechświata i człowieka mówią wprost o stworzeniu z niczego (2Mch 7,28; Mdr 13,1-5), co chrześcijańska teologia zdefiniowała za pomocą łacińskiej formuły: „*creatio ex nihilo*”. W tym pierwszym zdaniu Biblii Bóg został ukazany jako Stwórca, który nie potrzebuje niczego, by powołać do istnienia wszystko. Wszechświat został stworzony dzięki wszechmocnemu słowu Boga. Warto w tym miejscu nadmienić, że w pierwszym opowiadaniu o stworzeniu sformułowanie: „i rzekł Bóg” (hebr. *wajjō’mer ’elōhîm*) pojawia się dziesięciokrotnie (Rdz 1,3.6.9.11.14.20.24.26.28.29), w czym można widzieć symbol doskonałości Bożego dzieła. W ten sposób uwyraźniono różnicę między pozabiblijnymi opowiadaniem o stworzeniu (kosmogonie), opowiadającymi o początkach świata i ludzkości w kontekście walk, jakie pogańskie bóstwa musiały toczyć między sobą lub siłami natury, by mogło zaistnieć jakieś dzieło (mezopotamskie eposy: „Gilgamesz”, „Enuma elisz”, „Atrachasis”), a wiarą w jedynego Boga Stwórcy wszystkiego, który nie musi z nikim

walczyć o realizację swoich stwórczych planów, powołując do istnienia swym wszechmocnym słowem doskonale i pełne harmonii dzieło stworzenia.

Można zatem powiedzieć, że z opowiadania wyłania się obraz Boga Stwórcy, który jest Ojcem wszechmogącym?

W taki sposób mówi o Bogu, jako Ojcu wszechmogącym wyznanie wiary chrześcijańskiej, które podejmując pierwsze zdanie Biblii (Rdz 1,1), jak w przypadku Symbolu Apostolskiego, wyznaje: „Wierzę w Boga Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi”. Bóg jest Ojcem wszechmogącym, ponieważ jest jedynym Panem i Stwórcą wszystkiego, co istnieje: „Wszystko, cokolwiek PAN zechce, czyni na niebie i na ziemi, w morzu i we wszystkich głębinach” (Ps 135,6). Wszechmocny Bóg, który „czyni wszystko, co zechce” (Ps 115,3) jest Stwórcą, dla którego nie ma nic niemożliwego: „Ty sam, Panie mój, Boże, stworzyłeś niebo i ziemię Twoją wielką mocą i wyciągniętym ramieniem. Dla Ciebie nie ma rzeczy niemożliwej” (Jr 32,17). Ten wszechmogący Ojciec, jako Pan wszechświata, działa w sposób zaplanowany i logiczny, urzeczywistniając swoje stwórcze plany: „Ja swoją wielką siłą i wyciągniętym ramieniem stworzyłem ziemię, człowieka i zwierzęta, które są na powierzchni ziemi. Daję to wszystko temu, komu zechcę” (Jr 27,5). Katechizm Kościoła Katolickiego podkreślając znaczenie Bożej wszechmocy przypomina, że jest to jedyny przymiot, jaki został wymieniony w Symbolu wiary w odniesieniu do Boga, który charakteryzuje następująco: „Wierzymy, że wszechmoc Boża jest *po-wszechna*, ponieważ Bóg wszystko stworzył, wszystkim rządzi i wszystko może; jest *miłująca*, ponieważ Bóg jest naszym Ojcem; jest *tajemnicza*, ponieważ tylko wiara może ją uznać, gdy „w słabości się doskonalili” (2Kor 12,9)” (KKK 268).

W czym najpełniej wyraża się ta miłująca wszechmoc Boga Ojca?

Najdoskonalszym dziełem Boga jest powołanie do istnienia człowieka, ze względu na którego została stworzona cała reszta. Pierwszy poemat o stworzeniu opowiada następująco o tym podniosłym akcie: „Po czym rzekł Bóg: *Uczyńmy człowieka na nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi*. Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. Potem Bóg im pobłogosławił, mówiąc do nich: *Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi*” (Rdz 1,26-28). Człowiek, jako istota dwupłciowa, został obdarzony przez Boga zarówno darem prokreacji, jak i zdolnością tworzenia kultury, poprzez którą w odpowiedzialny sposób ma opiekować się stworzonym światem. Autor Psalmu 8, uważanego przez egzegetów za poetycki komentarz do pierwszego opowiadania o stworzeniu (Rdz 1,1-2,4a), wyśpiewuje wielkość Boga objawiającą się w godności człowieka, stworzonego na „obraz” (hebr. *šelem*) i „podobieństwo” (hebr. *kidmûtēnû*) Boga (hebr. *’ēlōhîm*) (Rdz 1,26), ukoronowanego przez Niego „chwałą i czią” (hebr. *kābôd w’ēhādār*) (Ps 8,6), którego Stwórca „uczynił niewiele mniejszym od Boga” (Biblia Poznańska Ps 8,6). Można zatem powiedzieć, że w powołaniu do istnienia człowieka, w którym odbija się w pewien sposób piękno, blask i harmonia samego Boga najpełniej wyraża się miłość w stwórczym działaniu wszechmogącego Ojca. Dalej psalmista kontemplując Boże stworzenie pełen zdumienia pyta: „Czym jest człowiek, że o nim pamiętasz i czym śmiertelnik, że troszczysz się o niego?” (Ps 8,5). Bóg objawiając siebie w pięknie stworzonego świata mówi do człowieka, jak do syna, który Mu odpowiada, pytając o źródło swej godności (Ps 8,5). Człowiek to uprzywilejowane miejsce wśród stworzenia człowiek zawdzięcza samemu Bogu, który ustanowił go królem i panem wszystkiego, co zostało stworzone. Stwórca, który „myśli” (hebr. *zākar*) o swym najdoskonalszym stworzeniu, jakim jest człowiek, a także „troszczy się” (hebr. *pāqad*) o niego, powie-

rza mu zadanie panowania nad światem (Ps 8,7-9), będące „w swej istocie służbą, pełną szacunku dla stworzenia” (Biblia Paulińska). Stąd też judaistyczna tradycja, mówiąc o godności bytu ludzkiego, który swe istnienie i wszystko, co posiada zawdzięcza swemu Stwórcy, wskazuje, że człowiek od najmłodszych lat, gdy tylko zaczyna mówić, pragnie rozmawiać ze swoim Ojcem niebieskim, wzywając Jego imienia.

Pierwszy biblijny opis stworzenia kończy się ustanowieniem szabatu. W jaki sposób to wydarzenie pozwala zgłębiać obraz Boga Stwórcy jako Ojca?

Szabat (hebr. *šabbāt*) to siódmy dzień tygodnia, który, zgodnie z pierwszym biblijnym opisem stworzenia, Bóg pobłogosławił i ustanowił go świętym, gdyż „tego dnia przestał pracować po tym, jak dokonał dzieła stworzenia” (Rdz 2,3). Rabini w swoich komentarzach podkreślają, że Bóg zadbał o to, by po ukończonej pracy nadeszła pora szabatowego odpoczynku dla człowieka. Żydowski nauczyciele nauczają, że Bóg w szabat troszczy się o całego człowieka, a więc o jego ciało, by przywrócić mu utracone siły fizyczne, a także o duszę, by odnowić i powiększyć jej intelektualne zdolności. Odpoczynek Boga po stworzeniu świata przepełnia radość z tego, co zostało dokonane, a potwierdzeniem tego są słowa biblijnego narratora zanim jeszcze szabat został ustanowiony: „I widział Bóg, że wszystko, co stworzył, było bardzo dobre” (Rdz 1,31). Ten radosny ton wypływa z faktu, że Bóg sam ocenia swoje dzieło, uznając je za bardzo dobre, gdyż wszystko, co Stwórca powołał do istnienia czemuś służy; dlatego właśnie jest dobre (hebr. *tôb*), bo stworzone w określonym celu. Szabat odgrywa w dziele stworzenia fundamentalną rolę, gdyż dopełnia je, a jednocześnie, jako siódmy dzień stwórczego tygodnia, jest jego kresem. Szabat stał się czasem radości dla całego stworzenia, które wielbi Boga za wszystko, co powołał On do istnienia. Bóg wzywa człowieka, by naśladował Go w przeżywaniu tego świątecznego wypoczynku, a więc powstrzymywał się od normalnej pracy, co pozwoli mu cieszyć się owocami codziennego wysiłku, a także doskonalić się duchowo (Kpł 23,1-3). Ten integralny rozwój człowieka jest możliwy, gdy przyjmuje on ten Boży dar odpoczynku, by doświadczyć radości płynącej ze spotkania ze Stwórcą. Szabat jako czas intensywniejszego szukania bliskości z Bogiem jest bardzo potrzebny, ponieważ przypomina i jednocześnie przywołuje pierwotną harmonię stworzenia ze Stwórcą, zanim zło i grzech wprowadziły w życie chaos i nieporządek. Można zatem powiedzieć, że dobrze przeżywany szabat pozwala w pewien sposób wracać do siódmego dnia stworzenia, by doświadczyć ojcowskiej bliskości Boga, która na nowo porządkuje i wyprowadza ludzkie życie z wszelkiego chaosu. Dla chrześcijan szabat znalazł swoje wypełnienie w niedzieli, pierwszym dniu tygodnia (Łk 24,1), gdyż wtedy, gdy tylko „minął szabat” (Mk 16,1) zmartwychwstał Jezus Chrystus, zapoczątkowując nowe stworzenie. W ten nowy szabat Bóg ukazał swoją wszechmoc, jako Stwórca życia, które już nie umiera, a dzięki temu stworzenie może urzeczywistniać w pełni stwórczy Boży plan.

A w jaki sposób ukazuje ojcowską troskę Boga Stwórcy drugi biblijny opis stworzenia?

Pochodzący ze znacznie starszej tradycji – jahwistycznej (J) - drugi biblijny opis stworzenia (Rdz 2,4b-25) zawiera wiele teologicznych myśli przekazanych we wcześniejszym opowiadaniu (Rdz 1,1-2,4a), wywodzącym się ze środowiska kapłańskiego (P). Autor tego drugiego poematu przedstawia genezę świata zaczynając od wydarzenia, jakim jest stworzenie człowieka. Wyjaśnia podstawową strukturę człowieka posługując się językiem obrazów, których nie należy odczytywać dosłownie, ale przy ich pomocy trzeba próbować uchwycić sens oraz istotę ludzkiego życia. Drugi biblijny opis stworzenia, tak samo jak pierwszy, ukazuje fundamentalną prawdę, że Bóg wszystko stworzył dla człowieka, którego uczynił koroną całego stworzenia. W stwórczym dziele Boga właśnie ludzie nadają sens istnieniu ziemi. Biblijny autor zobrazował tę ważną myśl porównując stan świata przed stworzeniem istoty ludzkiej do suchej i pozbawionej życia pustyni. Ziemia przed najważniejszym stwórczym aktem Boga

jest pozbawiona roślinności, a także wszelkich innych żywych stworzeń, ponieważ nie ma na niej jeszcze człowieka: „Gdy PAN Bóg uczynił ziemię i niebo, nie było jeszcze na ziemi żadnego krzewu polnego i żadna trawa jeszcze nie wzeszła. PAN Bóg nie spuszczał bowiem deszczu na ziemię i nie było człowieka, który by pracował na roli i kopał w ziemi studnię, aby nawodnić glebę” (Rdz 2,4b-6). Stan jałowego pustkowi ulegnie zmianie dopiero wtedy, gdy pojawi się człowiek, gdyż to ze względu na niego Bóg uczynił wszystko. Ojcowska troska Stwórcy została wymownie ukazana w obrazie Boga kształtującego (hebr. *jāsar* – dosłownie „ulepił” podobnie jak to czyni garncarz) człowieka z prochu ziemi (hebr. *‘āpār min-ha-’ādāmā(h)*), którego obdarzył swym stwórczym oddechem (hebr. *nišmat ḥajjīm*), dając w ten sposób początek życiu i umożliwiając jego dalsze trwanie: „PAN Bóg ulepił człowieka z prochu ziemi i tchnął w jego nozdrza tchnienie życia. Odtąd człowiek stał się istotą żyjącą” (Rdz 2,7). Przesłanie teologiczne tego opisu jest bardzo czytelne: człowiek we wszystkich elementach, które tworzą strukturę jego bytu jest zależny od Boga. Bez życiodajnego tchnienia Boga byt ludzki staje się martwy (Rdz 6,3). Działania podejmowane przez Boga mają jasno określony cel: uczynić z człowieka „istotę żyjącą” (hebr. *nepeš ḥajjā(h)*). Człowiek otrzymał od Boga życie jako dar, w którym ożywczy oddech Stwórcy inicjuje oraz pozwala na kontynuację ludzkiego istnienia. To stwórcze działanie Boga jest prawdziwym wyrazem Jego ojcowskiej troski o wszystkich ludzi, których powołał do życia. Bóg Ojciec powołuje człowieka do życia w przyjaźni ze sobą, troszcząc się o to, by niczego nie brakowało mu na ziemi.

Czyli Bóg, jak prawdziwie kochający ojciec stwarza ludziom optymalne warunki życia i rozwoju?

Ojcowska troska Boga zobrazowana ogrodem pełnym drzew oznacza, że stworzył On człowiekowi najbardziej sprzyjające warunki życia i rozwoju. Drugi poemat o stworzeniu ukazując tę prawdę w następujący sposób: „PAN Bóg zasadził ogród w Edenie, na Wschodzie, i umieścił tam człowieka, którego ulepił. PAN Bóg sprawił, że wyrosły z gleby wszelkie drzewa o pięknym wyglądzie, których owoce nadawały się do jedzenia. W środku ogrodu natomiast rosło drzewo życia oraz drzewo poznania dobra i zła. (...) Wziął więc PAN Bóg człowieka i dał mu odpocząć w ogrodzie Eden, aby go uprawiał i strzegł” (Rdz 2,8-9.15). Stworzony przez Boga ogród jest dla człowieka darem i zadaniem, ponieważ ma w nim pracować: strzec i pielęgnować go. Stwórca troszcząc się o integralny rozwój człowieka poleca mu przekształcać otrzymaną w darze ziemię, by w ten sposób mogły rozwijać się ludzkie umiejętności. Można powiedzieć, że Bóg daje człowiekowi wszystko, co potrzeba, by odtąd sam świadomie wspomagał naturalny proces wegetacji, dbając o pokarm, który rodzi dla niego ziemia. Stwórca również dla dobra człowieka wyznacza zasady, z którymi człowiek musi się liczyć, chcąc cieszyć się pełnią daru życia, jaki otrzymał od Boga: „Przykazał też PAN Bóg człowiekowi: *Możesz jeść owoce ze wszystkich drzew tego ogrodu. Nie wolno ci jednak jeść z drzewa poznania dobra i zła, bo gdy zjesz z niego na pewno umrzesz*” (Rdz 2,16-17). Jeżeli człowiek zaakceptuje swoją kondycję bycia stworzeniem, nie chcąc stawiać siebie w miejsce Stwórcy, to życie jest do jego dyspozycji, ponieważ uznaje, że Bóg jest jedynym Panem życia. Kiedy tylko człowiek żyje w posłuszeństwie Bogu, a więc przyjmuje od Stwórcy życie jako dar, to wszystko jest jego. Boży zakaz spożywania owoców z drzewa poznania dobra i zła nie służy ani ograniczaniu człowieka, ani wystawianiu go na próbę, ale pomaga kruchemu bytowi ludzkiemu uświadomić sobie prawdę, że nie jest Bogiem, a także uświadamia mu, że to Stwórca wszystkiego decyduje o tym, co jest dobre, a co złe. Człowiek przyjmując prawdę, że jako stworzenie jest różny od Boga może żyć w ścisłej relacji ze swoim Stwórcą, a jest to najważniejsza więź dla niego, gdyż ostatecznie żadne stworzenie i żadna rzecz nie jest w stanie wypełnić pragnień ludzkiego serca. By człowiek mógł egzystować i spełniać się jako osoba w stworzonym świecie Bóg zbudował (hebr. *bānā(h)*) z żebra lub boku (hebr. *šēlā’*) człowieka (hebr. *‘ādām*) niewiastę (hebr. *’iššā(h)*). Obraz utworzenia z żebra mężczyzny kobiety wskazuje na bliskość i równość tych osób, gdyż mają tę samą naturę i godność, a także równe prawa. W tym kontekście drugi poemat o stworze-

niu podkreśla ważną rolę, jaką odgrywa w ziemskim życiu więź małżeńska, która zmienia charakter najściślejszych relacji rodzinnych, jakie łączą człowieka z ojcem i matką, gdyż to właśnie w małżeństwie mężczyzna i kobieta tworzą nową wspólnotę, obejmującą wszystkie dziedziny i etapy życia, aż po starość i śmierć (Rdz 2,24).

Podsumowując można powiedzieć, że zarówno pierwsze, jak i drugie biblijne opowiadanie o stworzeniu ukazuje ojcowską troskę Boga, który stworzył ludziom najlepsze warunki życia i rozwoju. Człowiek żyjąc w przyjaźni ze swoim kochającym Bogiem Ojcem, który powołał go do istnienia, a także w zgodzie z sobą samym i otaczającym go stworzeniem może budować życie pełne harmonii, pokoju i wzajemnego szacunku.

Pytanie: Z jakich powodów Izraelici nazywali Boga Ojcem?